

NORLAM

THE NORWEGIAN MISSION OF RULE OF LAW ADVISERS TO MOLDOVA

MISIUNEA NORVEGIANĂ DE EXPERTI PENTRU PROMOVAREA SUPREMAȚIEI LEGII ÎN MOLDOVA

50, Vasile Alecsandri str., MD 2012, Chisinau, Moldova

Phones: (+373-22) 27 43 30, 83 81 92, 83 81 93, Fax: (+373-22) 27 43 30

Soluții pe termen scurt pentru reducerea suprapopulării penitenciarelor și respectarea drepturilor deținuților

elaborat de experții Misiunii NORLAM

05. 02.2016

INTRODUCERE

Această notă a fost elaborată în urma solicitării Ministerului Justiției, de a propune soluții cu efect prompt în reducerea suprapopulării penitenciarelor. Măsurile prezentate în acest document sunt bazate pe situația economico-socială din Moldova, reprezintă doar niște soluții pe termen scurt pentru a scădea populația penitenciară și a aduce în concordanță legislația națională cu jurisprudența CtEDO și recomandările Consiliului Europei. Totodată, dat fiind similitudinile legislative dintre România, Federația Rusă, Ucraina, și Moldova, am inclus exemple de bune practici din aceste state. Pe termen lung Misiunea NORLAM își propune să sprijine Moldova în implementarea unui sistem de pedepse ce va fi din ce în ce mai mult axat pe reabilitarea condamnaților și pregătirea lor de reintegrare în societate.

În ciuda umanizării legislației penale, prin reducerea pedepselor, rata populației penitenciare a Republicii Moldova este de 215 de deținuți la 100.000 locuitori, ceea ce depășește cu mult media Europeană, de aproximativ 140 deținuți¹. În ianuarie 2016 a ajuns să depășească nivelul anului 2008, 8054 de persoane fiind deținute, dintre care 1720 preveniți.

Considerăm că următorii factori ar fi putut influența creșterea populației penitenciare:

- 1) Majorarea pedepselor în cazul unor infracțiuni. Din 2012 majoritatea modificărilor la Codul Penal au fost concentrate asupra criminalizării unor fapte și a majorării pedepselor. Cu toate că în Strategia de Reformă a Sectorului Justiției a fost prevăzut scopul umanizării pedepselor penale, acest lucru nu a avut loc. Din contra, au fost criminalizate multe fapte, iar unele pedepse au fost majorate².
- 2) Scăderea numărului de deținuți eliberați înainte de termen, de la 1174 în 2008 la 243 în 2015. Admisibilitatea cererilor de eliberare a scăzut de la 73% în 2007 la 33% în 2014. Această scădere ar putea fi explicată de criteriile adiționale de eliberare înainte de termen introduse în ultima perioadă.

În Norvegia, eliberarea înainte de termen este decisă de către administrația penitenciarului, iar regulile privind liberarea înainte de termen, se axează mai mult pe comportamentul deținutului în detenție, decât pe categoria infracțiunii săvârșite. În Moldova este strict reglementată procedura și condițiile de liberare înainte de termen, iar decizia este luată de judecător. O asemenea reglementare nu permite individualizarea ispășirii pedepsei, judecătorul fiind ținut de întrunirea unor condiții

---

¹ . <http://www.humanrightseurope.org/2015/02/report-annual-european-prison-statistics/> În România și Norvegia această rată este de 150 și 70 respectiv.

² Conform raportului de evaluare a punctului 2.5.1 din SRSJ, începând cu anul 2012 au fost operate 34 modificări la Codul Penal. Majoritatea lor s-au axat pe majorarea limitelor pedepselor și criminalizarea unor fapte totodată. Un exemplu în acest sens este Legea nr. nr. 119 din pentru modificarea Codului penal al Republicii Moldova din 23.05.2013.

formale, care sunt insuficiente pentru o apreciere obiectivă a schimbării comportamentului criminal.

În asemenea condiții este de menționat că Moldova este supusă unei presiuni duble. Pe de o parte CEDO a condamnat în nenumărate rânduri condițiile inumane din penitenciare (Shishanov c. Moldovei), pe de altă parte autoritățile nu dispun de suficiente fonduri pentru îmbunătățirea condițiilor de deținere din cauza numărului mare de deținuți. Mai mult de atât, din cauza recesiunii economice statul se vede nevoit să reducă din cheltuielile publice.

Echipa NORLAM sugerează următoarele amendamente la legislația penală a Republicii Moldova, ce o va aduce în concordanță cu prescripțiile CEDO și cu cele mai bune practici Europene. În cele ce urmează ne vom referi la următoarele propuneri:

1. Revizuirea condițiilor de liberare înainte de termen a deținuților și aducerea lor în concordanță cu jurisprudența CEDO.
2. Ameliorarea regimurilor de detenție prin individualizarea executării pedepsei și stimularea deținuților ce sunt motivați să-și schimbe comportamentul delicvent și să participe activ în planul executării pedepsei. Totodată, sunt abordate încălcările convenției de reglementările Codului de Executare.
3. Ajustarea proporțiilor mari și deosebit de mari, prin creșterea lor proporțională cu devalorizarea leului și a creșterii salariului mediu pe economie.

LIBERAREA CONDIȚIONATĂ ÎNAINTE DE TERMEN

Este general recunoscut faptul că liberarea înainte de termen „este una din cele mai eficiente căi de prevenire a recidivei și promovare a plasării, reintegrării planificate, asistenței și supravegherii deținutului în comunitate”³

Pentru a obține un efect de durată, cea mai eficientă soluție este liberarea înainte de termen. Acest instrument permite să fie atinse mai multe obiective concomitent:

Reducerea populației penitenciare

Pe termen mediu și lung liberarea înainte de termen va duce la diminuarea semnificativă a populației penitenciare, atât timp cât nu vor fi majorate pedepsele și nu va crește rata criminalității. Guvernul trebuie să asigure că liberarea înainte de termen nu este împiedicată de corupție și practici abuzive.

Securitatea dinamică

Deținuții vor fi mai ușor de gestionat și mai simplu de motivat, știind că vor putea obține o reducere substanțială a pedepsei. Aceasta este condiția de bază pentru obținerea securității dinamice în închisori. Securitatea dinamică este o precondiție pentru transferul în sectoare deschise, cu securitate redusă.

Reducerea recidivei

Posibilitatea eliberării condiționate stimulează deținuții să participe în activități ce urmăresc reducerea infraționalității, spre exemplu programele cognitive. Liberarea înainte de termen poate fi adaptată necesităților individuale prin decizia asupra condițiilor adiționale la liberarea înainte de termen.

În Republica Moldova în scopul diminuării populației penitenciare este des utilizată amnistia, care, desigur, pe termen scurt, este o măsură eficientă în acest sens. Sunt două moduri de a efectua amnistierea:

- a) Amnistierea condamnatilor ce au ispășit o anumită parte din pedeapsă sau căroră le-a rămas un anumit număr de ani/luni spre ispășire

Este cea mai simplă metodă de selectare și cu rezultate rapide. Dezavantajul, este probabilitatea mare ca cei puși în libertate să comită noi infracțiuni grave la scurt timp după eliberare, ceea ce ar pune într-o lumină proastă sistemul penitenciar și legiuitor..

- b) Amnistierea pe baza riscului de a recidiva

---

^{3 3} Recomandarea Rec(2003)22 a Consiliului de Miniștri a Consiliului Europei.

Pentru a reduce riscul susmenționat, eliberarea se poate face doar pentru deținuții ce au fost estimați cu un risc scăzut sau mediu de recidivă. Asemenea abordare ar întârzia foarte mult eliberările din penitenciare și ar putea duce la situația curentă – foarte puține eliberări. Ambele soluții ar putea să implice condiții pe perioada liberării.

Dezavantajul amnistiei este că efectele nu sunt de lungă durată. Atât timp cât rata intrărilor în penitenciar depășește eliberările, suprapopularea va prolifera într-o perioadă scurtă de timp.

În pofida celor susmenționate, în Moldova, liberarea condiționată înainte de termen pe parcursul ultimilor ani a devenit tot mai complicată. Cod Penal în vigoare⁴ a fost amendat în câteva rânduri fiind introduse condiții noi ce trebuie întrunite, pentru a putea fi dispusă liberarea condiționată. Unele modificări conțin condiții ce trebuie întrunite pentru a beneficia de liberare sau circumstanțe ce exclud liberarea înainte de termen. Considerăm că aceste modificări au condus la creșterea populației penitenciare, fiind redusă din start eligibilitatea majorității deținuților, fără o analiză a judecătorului. Multe din aceste condiții sunt imperative, nu lasă loc de individualizare și, de multe ori, nu servesc scopului liberării înainte de termen.

Liberarea condiționată este reglementată la art. 91 Cod Penal, liberarea înainte de termen conținând nouă criterii ce trebuie întrunite pentru ca să fie dispusă. În continuare vor fi abordate, prin prisma scopului acestui mecanism, dar și a recomandărilor Consiliului Europei, condițiile ce credem că trebuie modificate:

a) repararea integrală a daunelor cauzate de infracțiunea pentru care sunt condamnați, prevăzută la art. 91 alin (1) Cod Penal – această condiție de liberare înainte de termen încearcă să substituie mecanismele civile de executare a datoriilor, prin contrângerea deținuților să achite daunele pentru a beneficia de liberarea înainte de termen. O asemenea abordare are mai multe deficiențe:

Recomandarea Rec (2003) 22 Consiliului Europei⁵ prescrie:

„Criteriile pe care trebuie să le îndeplinească deținuții pentru a fi liberați condiționat trebuie să fie explicite și clare. Trebuie să fie, de asemenea, realiste în sensul că trebuie să țină cont de personalitatea deținutului și condițiile sociale și economice, precum și de accesibilitatea programelor de reintegrare.”

Conform Codului de executare, art. 165, paragraful (3) „Dacă există neconcordanțe între reglementările tratatelor internaționale în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului la care Republica Moldova este parte și prevederile prezentului cod, prioritate au

---

⁴ Conform vechiului Codul Penal din 24.03.1961, ce a fost înlocuit de Codul Penal adoptat prin Legea nr. 985-XV din 18.04.2002, liberarea condiționată era dispusă de judecător în cazul în care „instanța de judecată va considera că pentru corijarea acesteia nu este nevoie de executarea integrală a pedepsei stabilite”. Era exclusă liberarea condiționată, doar, în cazul în care erau săvârșite noi infracțiuni în termenul de probă, aflate în detenție sau persoanele condamnate de două sau mai multe ori pentru infracțiuni intenționate.

⁵ Ibid. punctul 8 din recomandare.

reglementările tratatelor internaționale.” Or, impunerea plății daunelor cauzate de infracțiune în întregime, nu ține cont de starea materială a deținutului sau de efortul acestuia de a plăti daune. Totodată, din această perspectivă norma este contrară principiului egalității condamnaților în fața legii, enunțat la art. 167 para. (7), deoarece privilegiază condamnații cu o stare materială bună.

O altă problemă ține de dificultatea de a identifica resursele necesare în penitenciar, pentru a plăti daunele. În 2014, aproximativ 11% din deținuți au putut presta munca remunerată în cadrul penitenciarului. Astfel, statul face imposibilă liberarea înainte de termen, chiar și în cazurile în care condamnatul vrea să compenseze daunele provocate. Mai mult de atât, în cazul deținuților de viață, care nu au acces la muncă remunerată, liberarea înainte de termen este imposibil de aplicat. Atât timp cât statul nu poate asigura cu muncă deținuții pentru a-și plăti daunele, această condiție nu face decât să mărească cheltuielile statului pentru deținerea condamnaților în penitenciare.

Soluția ar putea fi ca liberarea înainte de termen să fie condiționată de repararea daunelor, ceea ce este prevăzut de art. 91 alin. (2). Astfel, condamnatului i se va da posibilitatea și va fi stimulat să achite daunele în termenul de pedeapsă rămas neexecutat.

În Norvegia liberarea condiționată înainte de termen este condiționată doar de comportamentul deținutului și perspectivele de reintegrare. Statul va achita daunele cauzate victimei, iar mai apoi va urmări să recupereze acești bani de la condamnat.

O altă abordare o găsim în legislația României, care condiționează liberarea înainte de termen de plata integrală a daunei cauzate, însă, în cazul neachitării condamnatul poate fi liberat dacă dovedește că a făcut tot ce-i stă în putință pentru achitarea daunei⁶.

Federația Rusă, are o prevedere similară, obligând condamnatul să achite total sau parțial dauna cauzată prin infracțiune. Mai mult decât atât, Curtea Supremă de Justiție a Federației Ruse prin „Hotărârea Explicativă privind practica judiciară a liberării condiționate înainte de termen și înlocuirii părții neexecutate printr-o pedeapsă mai blândă” **notează că judecătorul nu este în drept să refuze liberarea înainte de termen, chiar dacă, din motive obiective, a fost restituită doar o parte nesemnificativă din dauna pricinuită victimei**⁷.

În consecință propunem modificarea articolului 91 alin (1) și includerea posibilității liberării condiționate în cazul în care deținutul dovedește că a încercat plata daunelor, dar nu a avut nicio posibilitatea să le îndeplinească. Continuarea plăților poate fi asigurată prin condiționarea

---

⁶ Art. 100 Cod Penal al României, Legea nr. 286/2009 <http://lege5.ro/en/Gratuit/gezdmnrzgi/codul-penal-din-2009/1110?pid=65083807&d=2016-01-31#p-65083807>, accesat la 31.01.2016.

⁷ Paragraful 7 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Federației Ruse privind practica judiciară a liberării condiționate înainte de termen și înlocuirii părții neexecutate printr-o pedeapsă mai blândă din 21.04.2009, http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_87192/, accesat la 31.01.2016.

liberării de repararea daunelor cauzate în termenul stabilit de instanță, care poate fi impusă prin coroborarea art. 91 alin. (2) și 90 alin. (6), lit. e). Totodată, este necesară impunerea unei perioade de grație după liberare, astfel încât deținuții să poată dispune de timp pentru angajare.

b) care au participat la executarea și care nu au refuzat executarea, în conformitate cu prevederile art.234 din Codul de executare, a muncilor remunerate sau neremunerate de îngrijire sau amenajare a penitenciarului și a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de detenție⁸ –

Implicarea deținuților în activități poate facilita reeducarea și reintegrarea în societate. În Norvegia, conform Codului de Executare, deținuții condamnați definitiv sunt obligați să participe la activități în timpul executării pedepsei, iar sistemul corecțional este obligat să ofere deținuților această posibilitate. Însă, obligativitatea participării la activități poate fi suspendată în caz de boală sau incapacitate de muncă. Totodată, refuzul sistematic de a lua parte în activități, permite administrației să aplice sancțiuni administrative.

Codul de executare a Republicii Moldova, de asemenea, impune participarea obligatorie a condamnaților la munci neremunerate⁹. Totodată, deținutul ce refuză să îndeplinească nemotivat cerințele legitime ale personalului penitenciarului poate fi pedepsit disciplinar¹⁰. În acest context, este de notat că Comisia penitenciarului, în cazul refuzurilor sistematice de a presta munci neremunerate, poate recomanda judecătorului să nu aplice liberarea condiționată. În același timp, art. 91 Cod Penal la alin. (6²) prevede că liberarea înainte de termen nu poate avea loc dacă deținutul are sancțiuni disciplinare nestinse, ceea ce ar face imposibilă liberarea deținuților ce se opun efectuării activităților în penitenciar.

Totodată, este vorba despre o dublă sancționare a aceeași fapte, ce este interzisă atât de Codul de Executare a Republicii Moldova la art. 247 alin. (3), cât și de recomandarea Comitetului de Miniștri a Consiliului Europei referitoare la Regulile Penitenciare Europene Rec(2006)2: „*Un deținut nu va fi niciodată pedepsit de două ori pentru aceeași faptă sau pentru același comportament.*”

În același timp, refuzul condamnatului de a presta munci neremunerate, nu trebuie să constituie un motiv de refuzare a liberării condiționate pentru deținuții ce nu sunt apti de muncă sau pentru cei în etate, astfel de excepții nu sunt prevăzute de Codul Penal¹¹.

---

⁸ Condiție introdusă prin Legea nr. 387-XVI pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 08.12.2006

⁹ Art. 234 alin. (3) Codul de Executare al RM.

¹⁰ Art. 245¹ coroborat cu art. 242¹.

¹¹ Codul de Executare, art. 234, alin. (1), prevede excepții.

O altă problemă ține de lipsa proporționalității dintre fapta săvârșită și pedeapsă. O singură acțiune de nesupunere cerințelor legitime a administrației penitenciarului va avea efect pe toată perioada pedepsei, fără a fi prevăzută o perioadă de stingere a acestei măsuri punitive, ceea ce nu respectă principiul proporționalității.

De lege ferenda: Propunem excluderea sintagmei „care au participat la executarea și care nu au refuzat executarea, în conformitate cu prevederile art.253 din Codul de executare, a muncilor remunerate sau neremunerate de îngrijire sau amenajare a penitenciarului și a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de detenție„. Această condiție trebuie să facă parte din aspectele ce trebuie discutate de Comisia penitenciarului, Comisia fiind în drept „să propună prezentarea condamnaților pentru eliberarea condiționată înainte de termen în instanța de judecată„¹². De asemenea, această caracterizare trebuie prezentată judecătorului care va evalua individualizat dosarul fiecărui deținut.

c) „care au dat dovadă de corectare și reeducare în timpul executării pedepsei¹³” și „instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei„ – Consiliul Europei la punctul 18 din Recomandare subliniază următoarele:

„Criteriile pe care trebuie să le îndeplinească deținuții pentru a fi eliberați condițional trebuie să fie explicite și clare.”

Atestăm lipsa unor definiții clare cu privire la noțiunile de corectarea și reeducarea condamnatului. Acești termeni trebuie definiți, astfel încât condamnații să cunoască din timp care vor fi condițiile, care le va asigura liberarea condiționată înainte de termen.

De lege ferenda: Sugerăm definirea sintagmelor „care au dat dovadă de corectare și reeducare în timpul executării pedepsei” și „dacă instanța de judecată va considera posibilă corectarea condamnatului fără executarea deplină a pedepsei.”. Aceste noțiuni trebuie detaliate în Codul de Executare și regulamentele interne ale Departamentului Instituțiilor Penitenciar.

d) Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen nu se aplică condamnatului care anterior a fost liberat de pedeapsă înainte de termen și a săvârșit o nouă infracțiune în perioada condiționării pedepsei¹⁴.

Excluderea liberării condiționate a condamnatului ce a săvârșit o nouă infracțiune în perioada condiționării pedepsei, fără a lua în calcul gravitatea infracțiunii săvârșite, dacă infracțiunea a fost săvârșită din imprudență sau cu intenție și alte aspecte ce țin de personalitatea infractorului, este contrară scopului liberării condiționate. Astfel, condamnatul nu va putea fi

---

¹² Hotărârea nr. 583 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați, din 26.05.2006, punctele 445-449.

¹³ Condiție introdusă prin Legea nr. 138 pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 03.12.2015.

¹⁴ Condiție introdusă prin Legea nr. 82 pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 29.05.2014.

motivată să adopte un comportament corect și să se reeduce, deoarece pedeapsa spre ispășire nu va putea fi revizuită.

De lege ferenda: Propunem excluderea acestei condiții sau cel puțin condiționarea liberării înainte de termen de o durată mai îndelungată. Pentru această categorie, propunem creșterea duratei minime de detenție până a beneficia de dreptul de liberare condiționată, așa precum prevede legislația Federației Ruse

e) Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen nu se aplică condamnatului care în timpul detenției: s-a autoutilat sau a avut tentativă de suicid.

Automutilarea și riscul de suicid este mai des întâlnită în rândul populației penitenciare. Condamnații și preveniții sunt supuși unui stres enorm în prima perioadă de deținere, riscul tentativei de suicid este foarte mare. Tentativele de suicid și automutilarea sunt direct legate de lipsa respectului față de sine, pot fi o cale de a cere ajutor sau pot fi cauzat de diferite boli mintale¹⁵. Totodată, conform jurisprudenței CtEDO, autoritățile au obligația pozitivă de a proteja persoanele ce se află în custodia lor¹⁶.

Excluderea dreptului la liberare înainte de termen în baza acestor motive este discriminatorie față de persoanele ce suferă de dizabilități mintale. Mai mult de atât nu există vreo corelație între riscul de recidivă și tentativa de suicid sau automutilare. Este de menționat că în șase luni de la adoptarea acestei modificări la legislație, conform datelor Departamentului Instituțiilor Penitenciare, numărul automutilărilor nu s-a modificat esențial.

Totodată, această normă poate fi considerată ca fiind contrară art. 8 din CEDO, astfel în cauza *Pretty* împotriva Regatului Unit, Curtea menționează:

*62. [...] posibilitatea ca fiecare să își petreacă viața după bunul plac poate include posibilitatea de a se deda activităților percepute ca fiind de o natură dăunătoare sau periculoase pentru persoana în cauză. Măsura în care un stat poate apela la constrângeri sau la dreptul penal pentru a proteja oamenii împotriva consecințelor stilului de viață adoptat de ei, este de mult timp dezbătut, atât în morală, cât și în jurisprudență și asta face ca ingerința să fie privită, de multe ori, ca o intruziune în sfera privată și personală, ceea ce nu face decât să intensifice dezbaterile. Cu toate acestea, chiar și când comportamentul menționat reprezintă un risc pentru sănătate sau atunci când poate fi estimat în mod rezonabil că este vorba de un comportament ce amenință viața, **jurisprudența instituțiilor Convenției consideră că impunerea de către stat a unor măsuri cu caracter coercitiv sau penal ca aducând atingere vieții private, în sensul art. 8 § 1, și care au nevoie de o justificare în sensul paragrafului 2 a articolului menționat (a se vedea, spre exemplu, [...] *Laskey, Jaggard et Brown* [...] *Acmanne și alții c. Belgique*, no 10435/83, ...).***

---

¹⁵ Studiile în acest domeniu arată că persoanele ce suferă de boli mintale au risc foarte mare de suicid și de automutilare

¹⁶ Hotărârea CEDO *Keenan c. Marii Britanii*, în special paragraful 52 din <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-59365>.

În același timp, această pedeapsă este rigidă, deoarece nu ține cont de motivele automutilării sau a tentativei de suicid. Mai mult de atât este neproportională cu încălcarea admisă. În cazul persoanelor condamnate la pedepse îndelungate sau la detențiune pe viață, automutilarea sau tentativa de suicid le exclude dreptul de a fi eliberați înainte de termen, chiar dacă a fost săvârșită în primii ani de detenție. Ceea ce poate avea un efect advers față de cel urmărit prin introducerea acestor modificări.

Mai mult de atât, automutilarea este prevăzută de Codul de Executare drept o abatere disciplinară foarte gravă care duce la aplicarea sancțiunilor disciplinare prevăzute la art. 246¹. Conform punctului 63 din Recomandarea Comitetului de Miniștri ai Statelor Membre, referitoare la Regulile Penitenciare Europene Rec(2006)2:

„Un deținut nu va fi niciodată pedepsit de două ori pentru aceeași faptă sau pentru același comportament.”

Aceeași interdicție poate fi găsită la art. 247 alin. (3) din Codul de Executare. Or, de facto, condamnatul va fi pedepsit de două ori, prima dată de administrația penitenciarului în mod direct, iar a doua oară indirect, prin excluderea dreptului de a fi eliberat condiționat.

Acestea fiind spuse, o asemenea reglementare este inutilă deoarece liberarea condiționată este, oricum, condiționată de stingerea pedepsei. Conform art. 91 alin. (6²) persoana nu poate fi liberată condiționat dacă se află sub acțiunea sancțiunii disciplinare, care se stinge după un an de la executarea ultimei sancțiuni¹⁷.

De lege ferenda: Excluderea acestei norme din Codul Penal.

f) Liberarea condiționată de pedeapsă înainte de termen nu se aplică condamnatului care în timpul detenției a încălcat regimul de detenție și se află sub acțiunea sancțiunii disciplinare¹⁸

În Codul de Executare sunt prevăzute 39 de obligații și interdicții care pot duce la aplicarea sancțiunilor disciplinare. Unele nu sunt clar reglementate, spre exemplu: „condamnatul este obligat să manifeste o atitudine cuviincioasă față de orice persoană cu care intră în contact”. Abaterile disciplinare sunt de trei tipuri: foarte grave, grave și ușoare. Acțiunea sancțiunii disciplinare este de un an, indiferent de gradul abaterii sau alte circumstanțe. De aceea, introducerea acestei norme în Codul Penal, fără a ține cont de particularitățile menționate mai sus, nu pare a ține cont de individualizarea pedepsei în dependență de abaterea săvârșită de fiecare condamnat.

Este de menționat că la liberarea condiționată judecătorul și Comisia penitenciarului, trebuie să țină cont de comportamentul deținutului pe toată perioada deținerii.

De lege ferenda: Propunem excluderea acestei condiții și includerea ei în Codul de Executare sau în Statutul executării pedepsei de către condamnați, ca fiind unul dintre aspectele ce trebuie

---

¹⁸ Condiții introduse prin Legea nr. 82 pentru modificarea și completarea unor acte legislative din 29.05.2014.

discutate de Comisia penitenciarului și incluse în caracterizarea condamnatului, ce este prezentată judecătorului ce va lua decizia cu privire la liberarea înainte de termen, Comisia fiind în drept „să propună prezentarea condamnaților pentru eliberarea condiționată înainte de termen în instanța de judecată”,¹⁹

Exemple privind condițiile ce trebuie îndeplinite pentru liberarea condiționată din România, Germania și Federația Rusă.

Statul	Durata minimă a ținerii în detenție pentru a putea beneficia de liberare:	Condiții pentru dispunerea liberării
România	Liberarea condiționată poate fi dispusă: 1) două treimi din durata pedepsei, în cazul închisorii care nu depășește 10 ani sau 2) cel puțin trei pătrimi din durata pedepsei, dar nu mai mult de 20 de ani, în cazul închisorii mai mari de 10 ani;	b) cel condamnat se afla în executarea pedepsei în regim semideschis sau deschis c) cel condamnat a îndeplinit integral obligațiile civile stabilite prin hotărârea de condamnare, afa ră de cazul când dovedește că nu a avut nicio posibilitate să le îndeplinească; d) instanța are convingerea că persoana condamnată s-a îndreptat și se poate reintegra în societate.
	În cazul condamnatului care a împlinit vârsta de 60 de ani se poate dispune liberarea condiționată, după executarea efectivă a jumătate din durata pedepsei, în cazul închisorii ce nu depășește 10 ani, sau a cel puțin două treimi din durata pedepsei, în cazul închisorii mai mari de 10 ani	daca sunt indeplinite conditiile susmenționate.
Germania	Instanța trebuie să dispună liberarea înainte de termen [...] dacă 1. două treimi din durata pedepsei, dar nu mai puțin de două luni, au fost ispășite;	2. liberarea este potrivită, ținând cont de siguranța publică; și 3. persoana condamnată își dă acordul. [...]

¹⁹ Hotărârea nr. 583 cu privire la aprobarea Statutului executării pedepsei de către condamnați, din 26.05.2006, punctele 445-449.

	<p>2) După ispășirea a jumătate dintr-o pedeapsa cu închisoare, dar nu mai puțin de 6 luni, instanța ar putea să dispună liberarea condiționată înainte de termen</p>	<p>1. Persoana ispășește o pedeapsă penală pentru prima oară, de o durată de până la doi ani.</p> <p>2. O evaluare comprehensivă a infracțiunii, a personalității condamnatului și a parcursului său în detenție, ce denotă circumstanțe speciale</p>
Federația Rusă	<p>1) În cazul infracțiunilor ușoare sau mai puțin grave o treime din pedeapsă</p> <p>2) cel puțin jumătate în cazul infracțiunilor grave</p> <p>3) două treimi din pedeapsa prevăzută în cazul infracțiunilor deosebit de grave, la fel două treimi din pedeapsă în cazul infractorului ce i-a fost anulată liberarea condiționată.</p> <p>4) trei pătrimi din pedeapsa stabilită în urma infracțiunilor privind viața sexuală îndreptate împotriva minorilor, a infracțiunilor privind circulația ilegală a substanțelor narcotice, psihotrope sau a analoagelor lor, precum și infracțiunile legate de terorism și crearea și conducerea unei bande criminale.</p> <p>5) nu mai puțin de patru cincimi în cazul infracțiunilor privind viața sexuală îndreptate împotriva minorilor, care nu au atins vârsta de 14 ani.</p> <p>În toate cazurile menționate mai sus, liberarea condiționată poate fi dispusă doar după ispășirea a cel puțin 6 luni din pedeapsa impusă de instanță.</p>	<p>1. Judecătorul stabilește că pentru corectarea persoanei nu este nevoie de ispășirea pedepsei integrale stabilite de instanță.</p> <p>2. au reparat integral sau parțial daunele cauzate, în mărimea stabilită de instanță.</p>

MUNCA ȘI ACTIVITĂȚILE ÎN PENITENCIAR

Conform pct. 26 alin. 1 a Regulilor Penitenciare Europene Rec(2006)2 „Munca în penitenciar trebuie să fie considerată ca un element pozitiv al regimului penitenciar și nu trebuie niciodată să fie impusă ca o pedeapsă.” Mai mult de atât, la alineatul 10 se spune că: „În orice caz, munca prestată de deținuți trebuie să fie remunerată în mod echitabil.”.

CtEDO în cazul Floroiu contra României²⁰, ajunge la concluzia că atât timp cât există o remunerare echitabilă, fie ea și nepecuriară, munca neremunerată financiar nu este o violare a articolului 4²¹.

Codul de Executare a Republicii Moldova stabilește obligația condamnaților de a participa la munci neremunerate și remunerate, la articolele 234 și 235.

La articolul 238 este stabilit regimul de compensare a zilelor privilegiate doar pentru condamnații ce participă la munci remunerate, doar 11% din deținuți au fost încadrați la diferite munci în 2015. Aceste reglementări sunt discriminatorii pentru deținuții ce prestează munci neremunerate, care sunt obligați să le presteze la cererea administrației. Pe de o parte nu sunt remunerați pentru munca prestată, pe de altă parte nu beneficiază de reducerea pedepsei penale.

Precum rezultă din jurisprudența CtEDO, remunerarea sub orice formă pentru muncile prestate în penitenciar este obligatorie, iar neremunerarea reprezintă o încălcare a Convenției și a Regulilor Penitenciare Europene Rec(2006)2, și, în consecință a CEDO.

„35. În speță, Curtea observă că dreptul intern prevede că deținuții pot presta în închisoare fie o muncă remunerată, fie, în ceea ce privește administrarea curentă a închisorii, munci neremunerate, dar care dau dreptul la o reducere a pedepsei. Alegerea aparține persoanei deținute, care este informată cu privire la condițiile de exercitare a fiecărui tip de muncă.

36. În privința reclamantului, Curtea observă că, pentru cele 114 zile prestate pentru întreținerea parcului auto al închisorii, el a beneficiat de o reducere substanțială, ce ajungea la 37 de zile din pedeapsa de executat. Prin urmare, Curtea consideră că munca prestată de reclamant nu a fost lipsită de orice formă de remunerare.”²²

---

²⁰

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiZpbjUgOHKAhUHhiwKHWSkAzIQFggcMAA&url=http%3A%2F%2Fwww.csm1909.ro%2Fscsm%2Flinkuri%2F19_03_2014_66074_ro.doc&usg=AFQjCNHxZI_PTRQvenxgMQgu5Y-ky1dFsQ&sig2=VNjD7d7s1EgXFtEWMKQdEw&bvm=bv.113370389,d.bGg

²² Ibid. Floroiu c. României, a se vedea și GUIDE ON ARTICLE 4 OF THE CONVENTION http://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_4_ENG.pdf

Totodată, pentru a respecta dispozițiile Regulilor Penitenciare Europene Rec(2006)2, introducerea compensării privilegiate a zilelor petrecute de deținuți în care aceștia sunt instruiți, fie acesta învățământ obligatoriu secundar, profesional sau munca educativă, este obligatorie.

„Din punct de vedere al regimului penitenciar, școlarizarea trebuie să fie la fel de importantă ca și munca, iar deținuții nu trebuie să fie penalizați financiar sau de alt gen, pentru participarea la activitățile educative.”

Astfel, în cazul în care nu vor fi compensate în niciun fel activitățile educative, se va promova munca în detrimentul educației, ceea ce este contra regulilor menționate. Nu este de neglijat nici importanța participării condamnaților la instruire și în alte activități educative, pentru a facilita reeducarea și corectarea acestora.

În acest sens este pertinent exemplul României, care a introdus zile privilegiate pentru munci neremunerate, instruire și munci remunerate. Totodată, muncile neremunerate au un coeficient mai mare de zile privilegiate de care beneficiază condamnatul, decât muncile neremunerate.

Extras din Legea nr. 254/2013 privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal²³.

Art. 96.

(1) Pedepsa care este considerată ca executată pe baza muncii prestate sau a instruirii școlare și formării profesionale, în vederea acordării liberării condiționate, se calculează după cum urmează:

- a) în cazul în care se prestează o muncă remunerată, se consideră 5 zile executate pentru 4 zile de muncă;*
- b) în cazul în care se prestează o muncă neremunerată, se consideră 4 zile executate pentru 3 zile de muncă;*
- c) în cazul în care munca este prestată pe timpul nopții, se consideră 3 zile executate pentru două nopți de muncă;*
- d) în cazul participării la cursurile de școlarizare pentru formele de învățământ general obligatoriu, se consideră 30 de zile executate pentru absolvirea unui an școlar;*
- e) în cazul participării la cursurile de calificare ori recalificare profesională, se consideră 20 de zile executate pentru absolvirea unui curs de calificare ori recalificare profesională;*
- f) în cazul elaborării de lucrări științifice publicate sau invenții și inovații brevetate, se consideră 30 de zile executate, pentru fiecare lucrare științifică sau invenție și inovație brevetate.*

Este de menționat că în anul 2012²⁴ a fost redus numărul zilelor privilegiate, fără a fi suficient argumentată necesitatea modificării, a se vedea Nota informativă²⁵.

---

²³

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwiHp8ePyNbKAhUC1ywKHfrhCjkQFggiMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.justice.gov.md%2Fpublic%2Ffiles%2Ffile%2FProiecte%2520de%2520acte%2520normative%2520remise%2520spre%2520coordonare%2FNota_informativa_la_proiect.doc&usg=AFQjCNER27tcMVINyi6Z81NbfandWmkiuQ&sig2=JMpUx8zL5AfDOQt9Z46YuA&bvm=bv.113034660,d.bGg&cad=rja

De lege ferenda:

- Stabilirea unui mecanism de compensare a zilelor privilegiate pentru munca neremunerată..Reglementarea condițiilor de departajare între deținuți, când există insuficiente locuri de muncă pentru toți deținuții interesați. În asemenea cazuri pot avea prioritate deținuții care au un comportament adecvat, cei ce au probleme psihice pentru a le fi facilitată integrarea, cei ce au terminat cu succes cursurile de instruire, etc.
- Stimularea muncii neremunerate în penitenciar prin acordarea unui număr sporit de zile privilegiate.

Totodată, activitățile educative au drept scop familiarizarea lor cu valorile social-umane, respectarea legii, dezvoltarea deprinderilor social-utile, ridicarea conștiinței și nivelului lor cultural, astfel, motivarea deținuților să participe la aceste activități este esențială pentru reintegrarea în societate a deținuților.

---

²⁴ Legea nr. 213 pentru modificarea unor acte legislative din 12.10.2012.

²⁵

http://www.dreptonline.ro/legislatie/legea_254_2013_executarea_pedepselor_masurilor_privative_de_libertate_organele_judiciare_cursul_procesului_penal.php

MAJORAREA CUANTUMURILOR PENTRU DETERMINAREA PROPORȚIILOR ȘI STABILIREA UNUI MECANISM DE AJUSTARE

Scopul legii penale, precum enunțată în art. 2 din Codul Penal, este, inter alia, de a apăra, împotriva infracțiunilor, persoana, drepturile și libertățile acesteia, proprietatea, mediul înconjurător, orînduirea constituțională, suveranitatea, independența și integritatea teritorială a Republicii Moldova, pacea și securitatea omenirii, precum și întreaga ordine de drept.

În cazul infracțiunilor contra patrimoniului, infracțiunilor economice, infracțiunilor contra bunei desfășurări a activității în sfera publică, infracțiunilor de corupție în sfera publică și a altor infracțiuni, legiuitorul a folosit variante agravate, bazate pe valoarea bunurilor sustrate, dobîndite, primite, fabricate, distruse, utilizate, transportate, păstrate, comercializate, trecute peste frontiera vamală, care stabilesc noi limite de pedeapsă.

Conform art. 16 Cod Penal, furtul necalificat este o infracțiune ușoară, , furtul în proporții considerabile este o infracțiune mai puțin gravă, iar furtul în proporții mari și deosebit de mari este o infracțiune gravă. De aici poate fi desprinsă corelația dintre gravitatea infracțiunii, care crește proporțional cu quantumul bunurilor înstrăinate și însemnătatea pentru victimă. Astfel, la stabilirea proporțiilor mari și foarte mari în anul 2007²⁶ legiuitorul a cuantificat monetar valoarea bunului social ce trebuie protejată, a proprietății în cazul dat. Valoarea proporțiilor este stabilită în unități convenționale, o unitate convențională fiind echivalentă a 20 de lei. Proporții mari echivalând cu 2500 u.c. și proporțiile deosebit de mari 5000 u.c. Stabilirea unei variante agravate a unei infracțiuni în baza cuantificării monetare permite unificarea jurisprudenței, dar face dificilă aplicarea principiului egalității în fața legii, deoarece banii sunt anual supuși devalorizării, iar valoarea socială protejată nu va mai fi reflectată în pedeapsa stabilită.

În Moldova, salariul mediu pe economie, conform Biroului Național de Statistică a crescut de la 2065 lei în 2007, la 4172 lei în 2015. Leul s-a devalorizat cu peste 62% față de valuta de referință, dolarul. Iar inflația , conform datelor Băncii Mondiale pentru anii 2007-2014²⁷ și a Băncii Naționale a Moldovei pentru anul 2015²⁸, inflația agregată a constituit 210%. Cu alte cuvinte bunurile ce costau 100 de lei în 2007, acum valorează 210 lei.

Astfel, proporțiile stabilite de legiuitor nu mai reflectă valoarea bunului social căruia i-a fost acordată o valoare sporită. Totodată, stabilirea variantelor agravante ale infracțiunilor bazate pe valoarea monetară a bunului duce la inconsistențe în aplicarea legii. Furtul unui bun în valoarea de 48000 de lei în 2007, era calificat, în baza valorii bunului, conform art. 186 alin. (1) sau a art.

---

²⁶ Modificările au fost făcute prin Legea nr. 292 privind modificarea și completarea unor acte legislative din 21.12.2007, au fost majorate proporțiile mari de la 500 la 2500 și proporțiile deosebit de mari de la 1500 la 5000 de u.c.

²⁷ <http://databank.worldbank.org/data/reports.aspx?source=2&country=MDA&series=&period=>

²⁸ <http://www.bnm.org/ro/content/evolutia-ratei-inflatiei-luna-decembrie-2015>

186 alin. (2), adică, o infracțiune ușoară sau mai puțin gravă, infractorul putea fi condamnat la amendă, muncă neremunerată sau închisoare de maxim 2 și respectiv 4 ani. Însă, luând în calcul deprecierea monetară, același bun valorează 100800 de lei în anul 2016, astfel calificarea se va face conform art. 186 (5), pedeapsa fiind de la 7 la 12 ani închisoare.

O altă problemă este calificarea în cazul proporțiilor considerabile, care nu sunt definite de lege prin sume fixe predefinite. Practica judiciară califică în baza 186 alin. (2) lit. d) daune ce variază de la 1200 de lei până la 44000 de lei, fără motivarea daunei considerabile pentru victimă²⁹.

De lege ferenda:

O soluție pe termen scurt ar constitui modificarea legislației prin majorarea proporțiilor mari și deosebit de mari, în articolul 126 CP de la 2500 și 5000 u.c. la 7500 și 15000 u.c.

Pentru remedierea inconsistențelor admise în aplicarea art. 186 alin. (2) lit. d) propunem ca să fie impuse niște limite minime prin lege, așa precum prevede legislația Ucrainei.

În Ucraina³⁰ este utilizat aceeași metodă de stabilire a variantelor agravate a infracțiunilor în dependență de valoarea bunurilor. Însă, valoarea este stabilită anual, în dependență de salariul minim, neimpozitabil, pe economie. Indiferent de mecanismul ales, trebuie de ținut cont că țara vecină, având un venit pe cap de locuitor similar cu cel din Moldova, a stabilit cuantumuri mult mai mari pentru agravante. Astfel, precum poate fi observat în tabel, pentru infracțiunea de furt

---

²⁹ A se vedea în baza de date a Curții de Apel Chișinău, hotărârile : 02-1a-14568-24072015, 02-1a-14099-20072015, 02-1a-16403-21082015

³⁰ 1. Тайное похищение чужого имущества (кража) - наказывается штрафом до пятидесяти необлагаемых минимумов доходов граждан или исправительными работами на срок до двух лет, или лишением свободы на срок до трех лет.

2. Кража, совершенная повторно или по предварительному сговору группой лиц, - карасья ограничением свободы на срок до пяти лет или лишением свободы на тот же срок.

3. Кража, соединенная с проникновением в жилье, другое помещение или хранилище или причинившая значительный ущерб потерпевших-лону, - наказывается лишением свободы на срок от трех до шести лет.

4. Кража, совершенная в крупных размерах, - наказывается лишением свободы на срок от пяти до восьми лет.

5. Кража, совершенная в особо крупных размерах или организованной группой, - наказывается лишением свободы на срок от семи до двенадцати лет с конфискацией имущества. совершение с причинением значительного ущерба потерпевшему (значительный ущерб определяется с учетом материального положения потерпевшего в пределах от 100 до 250 необлагаемых минимумов доходов граждан, что на 01.01.15 составляет от 121 800 грн. до 304 500 грн.);

- совершение кражи в крупных размерах (от 250 до 600 необлагаемых минимумов доходов граждан, что на 01.01.15 составляет от 304 500 грн. до 730 800 грн.);

- совершение кражи в особо крупных размерах (от 600 необлагаемых минимумов доходов граждан, что на 01.01.15 составляет 730 800 грн. и более);

cuantumurile stabilite sunt de până la trei ori mai mari pentru variantele agravate a infracțiunii de furt. Se propune a fi excluse daunele considerabile ca agravante sau aprobarea unor sume de referință pentru judecători, spre exemplu: tot ce depășește venitul lunar al victimei.

Daune	Moldova	Ucraina ³¹
Considerabile	<p>Minim 500 lei (Art. 18 Codul Contravențional) + (2)</p> <p>Caracterul considerabil sau esențial al daunei cauzate se stabilește luându-se în considerare valoarea, cantitatea și însemnătatea bunurilor pentru victimă, starea materială și venitul acesteia, existența persoanelor întreținute, alte circumstanțe care influențează esențial asupra stării materiale a victimei, iar în cazul prejudicierii drepturilor și intereselor ocrotite de lege - gradul lezării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.</p> <p>Pedeapsa: se pedepsește cu amendă în mărime de la 300 la 2.000 unități convenționale sau cu muncă neremunerată în folosul comunității de la 180 la 240 de ore, sau cu închisoare de până la 5 ani.</p>	<p>Valoarea 48805.26 lei</p> <p>122013.15 + la stabilirea pedepsei trebuie să se țină cont de starea materială a victimei.</p> <p>Pedeapsa prevăzută: 3-6 ani închisoare.</p>
Proporții mari	<p>Valoarea 50.000 lei – 100.000 lei</p> <p>Pedeapsa 5-10 închisoare</p>	<p>Valoare 122013.15–</p> <p>292831.56 lei</p> <p>Pedeapsa 5-8 ani</p>
Proporții deosebit de mari	<p>Depășește 100.000 lei</p> <p>Pedeapsa 7-12 închisoare</p>	<p>Depășește 292831.56</p> <p>Pedeapsa 7-12</p> <p>închisoare</p>

³¹ <http://timlawyer.com.ua/stati/nalogovaya-socialnaya-lgota>, echivalentul grivnelor este stabilit în lei la cursul Bancii Naționale a Moldovei, în data de 01.02.2016

